

УДК 349.42:316.42

**ОГЛЯД НАУКОВИХ І ЗАКОНОДАВЧИХ ПІДХОДІВ ДО
ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ «СІЛЬСЬКА ТЕРИТОРІЯ»**

**Н.О. МАРТИНОВА, аспірантка¹,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Досліджуються наукові-правові та законодавчі підходи до розуміння поняття «сільська територія» через призму семантично подібних понять.

Сільська територія, сільська місцевість, сільська поселенська мережа, сільський населений пункт.

¹ Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор В.М. Єрмоленко

Останнім часом поняття «сільські території» широко використовується в науковій літературі, проте у визначенні їх сутності і змісту поки що переважає вузькоспеціалізований підхід, тобто кожна наукова дисципліна щодо дефініції поняття «сільські території» виокремлює власне дослідницьке поле.

Розвиток національного аграрного законодавства у сфері правового забезпечення сталого розвитку сільських територій неможливий без комплексних досліджень зазначеного питання в науці аграрного, земельного, екологічного права України. Для повного розуміння юридичної природи поняття сільських територій велику наукову цінність мають праці науковців, які досліджували теоретичні і практичні питання правового регулювання сталого розвитку сільських територій. Серед таких, особливу увагу привертають праці О.В. Гафурової, В.М. Єрмоленка, П.Ф. Кулинича, А.М. Статівки, В.Ю.Уркевича, А.І. Фаршатова, М.В. Шулги, які зосередили свою увагу на окремих питаннях сільських територій.

Метою дослідження є здійснення комплексного аналізу наукових і законодавчих підходів до формування поняття «сільська територія» відносно семантично подібних понять.

Дослідження доцільно розпочати з визначення сутності поняття «територія», яке в етимологічному значенні має латинське походження від слова «земля», але це занадто широке поняття. У чинному Земельному кодексі України зміст поняття «територія» не розкривається, не зважаючи на те, що вживається в різних інтерпретаціях. У ст. 1 Закону України «Про планування і забудову територій» від 20 квітня 2000 р. територія визначається як частина земної поверхні у визначених межах (кордонах) з властивими їй географічним положенням, природними та створеними діяльністю людей умовами та ресурсами, а також повітряним простором та розташованими під нею надрами. Проте, це, безпосередньо, географічне розуміння. На думку В.М. Єрмоленка, територія – це кількісно-якісне поняття, кількісна складова якого охоплює географічні координати проживання певної людини (людей) та співвідношення природних і штучних факторів, формуючих навколишнє середовище, а якісна – рівень відповідності стандартам комфортності щоденного буття [2, с. 53].

В українському законодавстві зміст поняття «сільська територія» не розкривається, хоча вживається поняття «сільський район», під яким розуміється район, у якому частка осіб, зайнятих у сільському господарстві, перевищує частку осіб, зайнятих у промисловості [6].

«Сільська територія» – поняття багатоаспектне і кожна наука (економіка, соціологія, екологія, географія, державне управління та ін.), формулюючи понятійний апарат, робить наголос на тих аспектах, які саме цією наукою досліджуються. Важливим у визначенні сільської території є необхідність не ототожнювати ці території виключно з сільськогосподарським виробництвом. Необхідно більш ширше

досліджувати природу сільських територіальних утворень з урахуванням всієї сукупності елементів, притаманних системі під назвою «сільська територія». Вони об'єднують природні, соціальні, виробничо-господарські, політичні складові, що перебувають під управлінським впливом влади, бізнесу та громадськості.

На думку В.Ю. Уркевича сільською територією можна вважати територію, що знаходяться поза межами міст та до якої входять як сільські населені пункти, так і переважно зони сільськогосподарського виробництва та сільської забудови [5, с. 25].

Багатоаспектне розуміння сільської території наводить В.М. Єрмоленко, де її можна визначити як просторово-географічне середовище проживання і виробничої діяльності населення, яке у переважній більшості займається сільськогосподарським виробництвом і організоване переважно у межах окремого сільського населеного пункту з територіальним органом управління на рівні сільської ради, а також – середовище розміщення виробничих і рекреаційних ресурсів, необхідних для забезпечення життєдіяльності сільського населення і сільськогосподарської діяльності на цій території [2, с. 54].

Поряд з поняттям «сільська територія» межують поняття сільська місцевість, сільський район, сільський регіон, сільське поселення, сільська поселенська мережа, сільський населений пункт та ін. У світовій науці й практиці вони вже мають певну історію та широке наукове та прикладне застосування, а в нашій країні лише започатковуються.

Семантично до терміну «сільська територія» найбільш подібне поняття «сільська місцевість». Так, за законодавством Європейського Співтовариства термін «сільська місцевість» (територія) тлумачиться як територія, що розташована на значній відстані від ділової активності центрів і відчуває певні труднощі з одержанням її населенням необхідного комплексу економічних і соціальних благ [4, с. 177]. Тобто, сільська територія і сільська місцевість тлумачаться як тотожні поняття. Основною ознакою такої території, у даному випадку, виступає доступність соціально-побутових послуг для населення.

В Україні термінологічно-понятійної єдності щодо позначення сільських територій (або сільської місцевості) не зустрічаємо і у нормативно-правових актах. Так, маємо Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17 червня 2004 р. № 1807-IV, де у переліку понять і термінів сільська місцевість визначена як території, що знаходяться за межами міст і є переважно зонами сільськогосподарського виробництва та сільської забудови, Указ Президента України «Про державну підтримку підготовки фахівців для сільської місцевості» від 19 березня 1999 р. № 262/99, постанови Кабінету Міністрів України «Про переселення сімей у сільську місцевість та організований набір працівників» від 11 жовтня 1991 р. № 253 та «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19 вересня 2007 р. № 1158 (в якій зустрічаємо

рівнозначне використання термінів сільська місцевість і сільські території), Постанову Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Освіта в сільській місцевості: кризові тенденції та шляхи їх досягнення» від 7 червня 2012 р. № 4949-VI та ін.

Одним із елементів сільської території є сільська поселенська мережа. Згідно з проектом Закону України «Про упорядкування сільської поселенської мережі, поглиблення принципів місцевого самоврядування у сільській місцевості та сприяння деурбанізації у сільській місцевості» сільська поселенська мережа – це сукупність розташованих у сільській місцевості населених пунктів, сполучених між собою дорогами, засобами зв'язку та іншими комунікаціями, необхідними для проживання населення і ведення виробничо-господарської діяльності (ст. 1) [7]. На думку О.В. Гафурової в склад сільської поселенської мережі можна віднести не тільки сільські населені пункти, а й дачно-садівничі товариства, окремо розташовані житлові будинки, а також особливо популярні на сьогоднішній день, котеджні містечка, які будуються саме з метою постійного проживання власників котеджів [1, с. 76].

Питанню визначення поняття «сільський населений пункт» та «сільське поселення» належну увагу приділили О.П. Анісімов, О.В. Гафурова (не розмежовують сільські поселення і населені пункти), та В.М. Єрмоленко, який пропонує визначати сільське поселення як окреме муніципальне (адміністративне) утворення у сільській місцевості, що об'єднує територію і населення одного або декількох сільських населених пунктів. При цьому межі сільських поселень мають співпадати з межами територій відповідних сільських Рад як органів самоврядування місцевих територіальних громад. Критерієм розмежування між сільським поселенням і сільським населеним пунктом виступає наявність територіального органу управління [3, с. 70].

Аналізуючи норми Земельного кодексу України ми взагалі не зустрічаємо термін «поселення». Та й інше різногалузеве законодавство досить стримано використовує зазначене поняття. Зокрема, термін «сільські поселення» зустрічаються без розкриття їх змісту в тексті Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158, а також містяться й розкриваються у будівельному законодавстві, зокрема в ДБН Б.2.4-2-94 «Види, склад, порядок розробки, погодження та затвердження містобудівної документації для сільських поселень», ДБН 360-92 «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень», ДБН Б.2.4-1-94 «Планування і забудова сільських поселень». При цьому, у останньому з названих ДБН Б.2.4-1-94 у пункті 1.4. сільські поселення і сільські населені пункти прямо розглядаються як тотожні поняття.

Підводячи підсумок сказаному, підкреслимо, що поняття «сільська територія» є складним та багатогранним, оскільки її складовими елементами є сільська поселенська мережа, сільські поселення,

міжсільбищні території, сільські населені пункти. Серед основних функцій сільської території можна виділити виробничу, рекреаційну, політичну, соціально-демографічну, просторово-комунікаційну, соціальний контроль над територією, екологічну функції.

Отже, сільська територія – це складна багатофункціональна соціальна, виробнича, екологічна система зі своїм просторово-географічним середовищем, населення якої у переважній більшості займається сільськогосподарським виробництвом і організоване переважно у межах окремого сільського населеного пункту зі своїм представницьким органом місцевого самоврядування (сільською радою), а також є просторовою базою для розміщення виробничих та рекреаційних ресурсів, що є необхідним для життєдіяльності та розвитку населення, яке на ній проживає.

Список літератури :

1. Гафурова О. В. Сільська поселенська мережа : поняття, склад, проблеми формування / О. В. Гафурова // Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». – 2010. – Вип. 156. – С. 75–82.

2. Єрмоленко В.М. Особливості формування категорії «сталий розвиток сільських територій» / В.М. Єрмоленко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. – № 156. – С. 50–59.

3. Єрмоленко В.М. Правові аспекти поняття «сільське поселення» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>

4. Зінчук Т.О. Європейська інтеграція : проблеми адаптації аграрного сектора економіки. – Житомир : ДВНЗ «Державний агроекологічний університет», 2008. – 384 с.

5. Уркевич В.Ю. Про категорію «сталий розвиток сільських територій» / В.Ю. Уркевич // Сучасне земельне, аграрне, екологічне та природно ресурсне право : актуальні проблеми теорії та практики: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 травня 2010 р., м. Біла Церква). – Біла Церква : БНАУ, 2010. – С. 24–26.

6. Порядок здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення для визнання територій депресивними, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 2 березня 2010 р. № 235 : [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

7. Проект закону України «Про упорядкування сільської поселенської мережі, поглиблення принципів місцевого самоврядування у сільській місцевості та сприяння деурбанізації у сільській місцевості» внесений народним депутатом Одарченко Ю.В. Реєстраційний №4028 від 5 лютого 2008 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

Исследуются научные-правовые и законодательные подходы к пониманию понятия «сельская территория» через призму семантически подобных понятий.

Сельская территория, сельская местность, сельская

поселенческая сеть, сельский населенный пункт.

Scientific, legal and legislative approaches to understanding the concept of «rural areas» are studied through the prism of semantically similar concepts.

Rural area, countryside, rural settlement network, rural-type settlement.